

Határ-tér

Belakható moduláris tartószerkezet

Kálmán Erik
Zacher Márton

Konzulens:
Nagy Márton Kálmán DLA

2021 tdk

Vöröstó

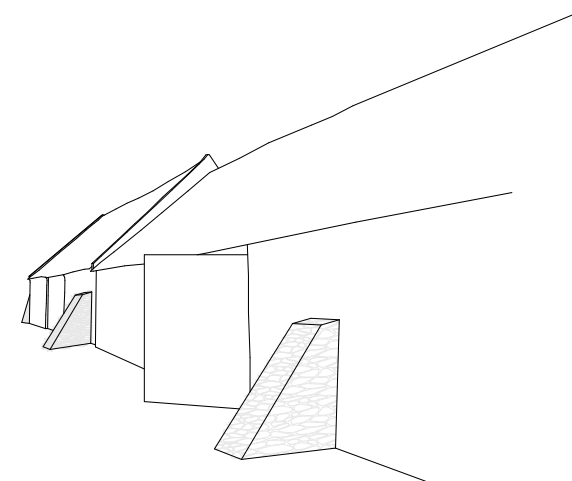
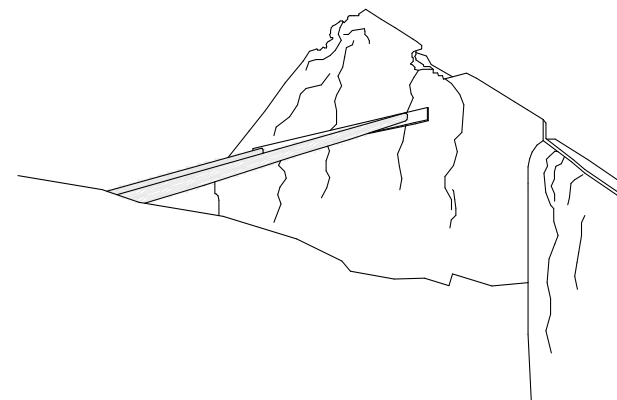
A Bakony déli lábánál elhelyezkedő egy utcás település, nem tartozik a legfrekvenciáltabb Balaton-felvidéki települések közé, de talán pont ez őrizte meg az értékeit. Mostani arcképét és településszerkezetét a 18. században betelepített sváb lakosságnak köszönheti. Az egyutcás falukra jellemzően fésűs elrendezésben épült házak párosával egymás mögé kerültek, így iker szomszédságok alakultak ki. Ezzel igyekeztek helyet megtakarítani, illetve használhatóbb kertet létrehozni. Minden telek végében pedig egy arra merőlegesen álló nagyméretű, kertcsűrös elrendezésű pajta épület kapott helyet, amelyek lánc-szerűen kapcsolódnak össze a telkek végében ez által biztosítva a porták védelmét.

Az elöregedés és elnéptelenedés sok más vidéki településhez hasonlóan Vöröstót is veszélyezteti. Az utóbbi években egyre nagyobb mértékű urbanizáció miatt ez a folyamat még inkább felerősödött. A telkek végében sétálva nehéz nem észrevenni, hogy a földek művelése is kezd háttérbe szorulni. Nem övezi a falut jó szőlővidék vagy jó termőföld. A keskeny telekstruktúra és a gyenge földminőség miatt itt-ott már teljes egészében fásított, füvesített kerteket láthatunk. Van, ahol állattenyésztéssel próbálkoznak, de ehhez sem a legideálisabbak a körülmények. Ha a kertek végében álló hatalmas pajtákra nézünk, azok csupán emlékeztetnek az egykori használatra, mára azok majd

nem teljes mértékben funkcióját veszítették, elöregedtek. Ugyan az utóbbi években volt néhány felújítás, hasznosítás, ami folyamán vendégházzá lett pár alakítva, de ezeket leszámítva a legtöbbjüket tárolásra használják, vagy teljesen üresen áll.

A nagyjából 200-250 éves pajták az akkori körülményekhez igazodva mai szemmel puritán, rendkívül anyagtakarékos módon épültek. A tető fő terheit az oromfalak, illetve a két ollólábás, középen alátámasztott főállás tartja. A fedélszék minden egyes elemének keresztmetszete maximálisan kivan használva, ebből kifolyólag az évek folyamán statikailag egyre inkább instabillá váló szerkezet ma nagy problémával jár a településen levő összes pajta esetében. Az épület külső terméskő falai a tető vízszintes terhei miatt egyre inkább kifelé dőlnek, omladoznak. A faluban figyelmesen sétálva észrevehető, hogy sok helyen különböző módszerekkel igyekeznek a helyiek megtámasztani az öreg épületeket. Hol egy támfallal vagy gerendával támasztották meg kívülről, hol pedig vonórúddal kötötték vissza a szétcsúszó fedélszerkezetet a falakhoz.

Ezek alapján megállapítható, hogy a Vöröstón levő pajtaállomány statikai helyreállítása/megerősítése és mai igényekhez illeszthető funkcióváltása szükséges.

helyszínrajz

Idő

A nagyvárosi forgalomból Vöröstóra érkezve egészen furcsa dolgot tapasztaltunk: csend van. Néha egy kósza madárcsicsergés vagy a szél fújta fák hangja töri meg a nyugalmat, de semmi több. Ez a mai rohanó világban idegen, idilli helyzet. A Fő utcán, a falu zömmel XIX. századból származó stukkódíszes homlokzatú házai között végig sétálva elmereng az ember, hogyan maradhatott meg ilyen eredeti állapotában ez a kicsi település. Az itt-ott omladozó falakat befutó növényzet, a környezeti hatások által beszürkülő nyers

fa kapuk, kerítések, valamint a mohásodó háztetők szépen rekonstruálják az épített környezet és a természet idő múlásával történő összeolvadását. A kertben hátra sétálva jó volt látni, ahogy a lakók az évek haladtával a kertet a saját igényeikre igazították: az egykor közös hátsódudvart kerítéssel választották el és különböző kiszolgáló épületek lettek telepítve. A pajtába belépve viszont, ez az érzés elmaradt: a hatalmas üres belső teret valahogy nem tudták a helyiek mai igényeikhez igazítani az évek során.

Lépték

Az egyik pajtába belépve egy nem várt téri helyzet közepén találtuk magunkat. A külső méretek, habár nagyok, nem erre az ürességre számítottunk, ami bent fogadott minket. Ez az érzet arra készítetett, hogy átgondoljuk, milyen eszközökkel válik az emberi tartózkodásra is alkalmassá, befogadhatóvá ez a hely.

A térérzetnek fontos szerepe van az építészetben, eltérő méretű, léptékű, jellegű terek más-más érzelmi jelentéssel bírnak. Különböző típusú épületeknek különböző térigénye van, amit alapjáraton az építész a funkció és használat tudatában alakít ki. Például a szakrális épületeknél a tér emberre gyakorolt pszichológiai hatása a fontos. A gótikus katedrálisok jellegzetessége az aránytalanul magasba nyúló belső tér, ami felemelő érzést nyújt. Később a reneszánsz tervező ezzel ellentétben az arányosságra és mértékletességre törekedett, ez által a kor templomait geometrikus, szabályos terek jellemzik, amelyek nyugalmat sugallnak. Mindezzel ellentétben az ipari és mezőgazdasági épületeknél a minél nagyobb és minél jobban kihasználható tér létrehozása a feladat.

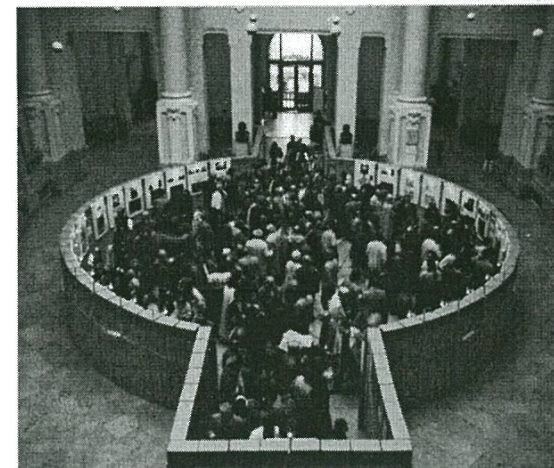
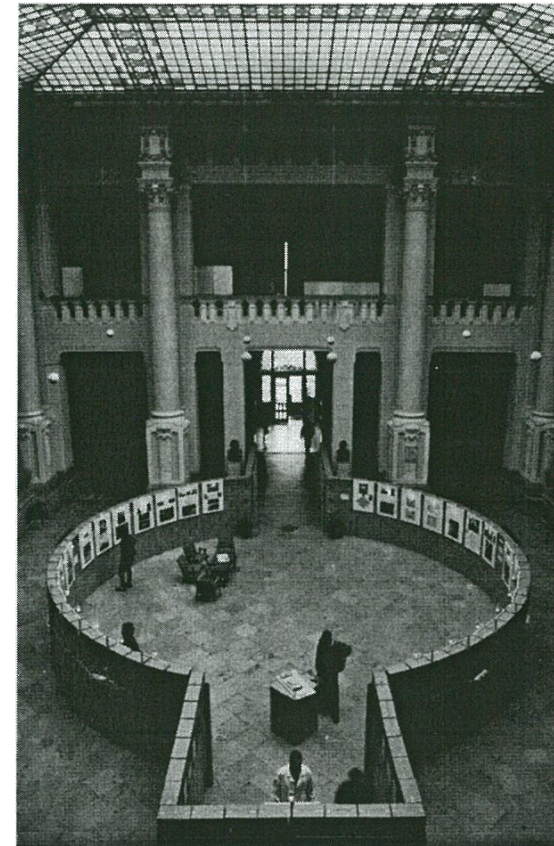
De mi történik, ha az idő haladtával a nagy tér rendeltetését veszti? Az üresen tátongó tér könnyen idegenné és léptéktelenné válhat, hasznosítása pedig különösen nehézé

tud válni mérete miatt. A BME K épületének hatalmas aulája például reprezentatív megérkező helye volt az épületnek. Ma azonban a városstruktúra változásával az épület megközelítése nem a Dunai főhomlokzat felől, hanem más irányokból történik, így az aula pedig a diplomaosztókat és állásbörzét vesztve üresen pang. Török Ferenc tervezett ide egy installációt, aminek célja a tér összenyomása és sűrítése által annak emberi léptékűvé hozása. A létrehozott szűkített térben pedig szorosabb kapcsolat tud kialakulni a kiállítást megtekintők között.

Mindezt rávetítve a pajták helyzetére, azok belső terének sűrítése releváns építészeti választ eredményezhet azok léptékének kérdésére. A sűrítés jellegétől függően pedig különböző hasznosításra tud lehetőséget adni.

Felálványozott Nyugati pályaudvar belső légtérében az üres és sűrű tér megjelenése

A kör közepén - Török Ferenc kiállítása

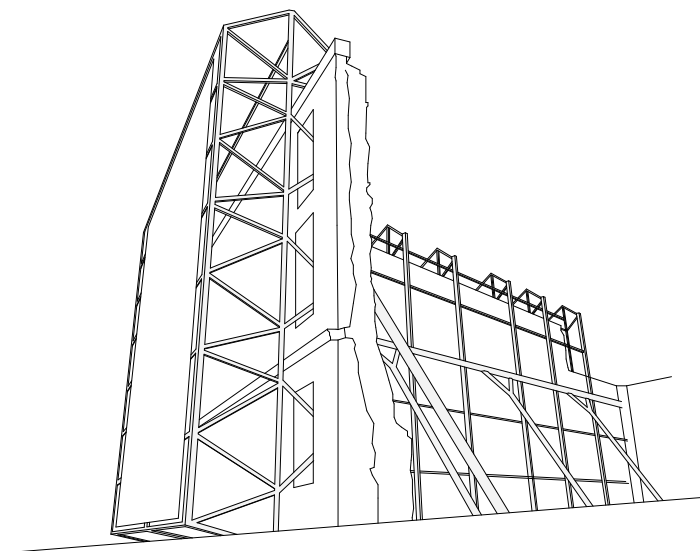
Folytonosság

A helység ősidők óta lakott volt, a régészek őskori maradványokat is találtak már itt, a populáció viszont folyamatosan cserélődött. A pajtában állva elmerengtünk azon is, vajon hogyan is működött az egykor, minek köszönhető a háromosztatúsága, a közepén átmenő két robosztus méretű kapu, illetve a vállmagas válaszfalai. Továbbá milyen módszer segítségével lehetne elérni, hogy az épület ne üresen álljon a telek végében, hanem ahogy a múltban kiszolgálta az itt lakókat, úgy a jelenben és jövőben is folyamatosan a tulajdonos hasznára legyen? Létezik-e egy hasznosítási mód - mint anno a mezőgazdasági - ami mindent ki tud szolgálni, vagy a mai globalizálódott világban teljesen más igények vannak?

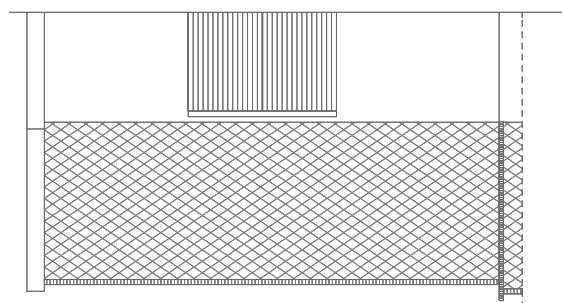
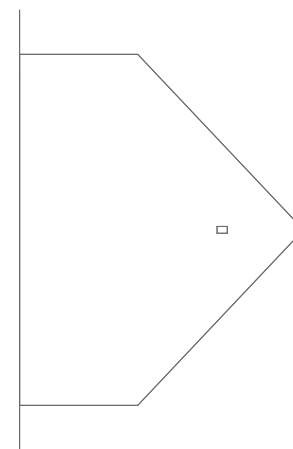
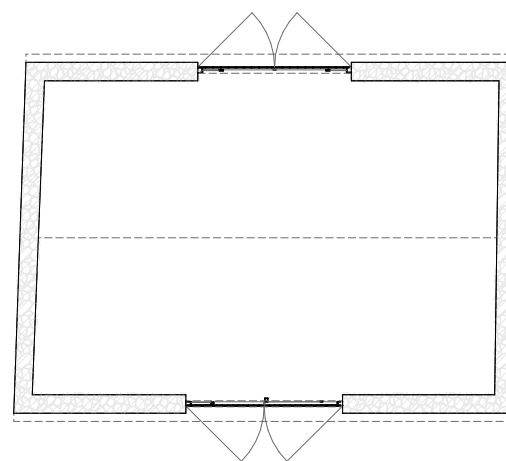
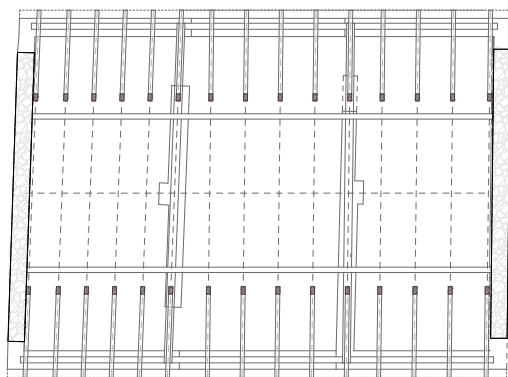
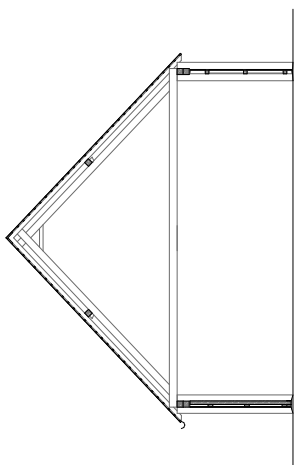
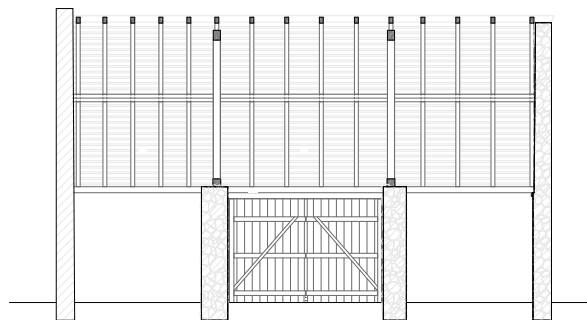
A folytonos változással párhuzamosan mára létrejött egy fix elem is, ami a falu 2004-es műemlék jelentőségű területté nyilvánításának köszönhetően az épületállomány, így célszerű erre a kérdéskörre is kitérni. Épített örökségünk, a kulturális identitásunk nélkülözhetetlen része. Múltunk építészeti emlékeinek megőrzésére sok példa született már. A legalapvetőbb módszerek talán az értékek felújítása/rehabilitációja, vagy azok eredeti állapotában való megőrzése fix védőtető/védőépület által. A különböző megoldások sokszor ambivalens érzéseket keltenek az emberben. Az utóbbi időben Budapesten,

a Bem tér környékén sétálva különös robosztus acél szerkezetre lehet figyelmes az arra járó, ami között egy omladozó klasszicizáló homlokzati fal bújik meg. Ez a Radetzky-laktanya, vagyis az egykori épület homlokzatának a maradványa. Jelenleg az épület felújítása folyik. Az egykori laktanya utcai homlokzatát megtartva kibontják az a mögötte levő teljes belső szerkezetet, majd új belső tereket alakítanak ki, ezzel próbálva megfelelni a múltunkat őrző elvárásoknak. Ez a kényszermegoldásnak tűnő eljárás felveti a kérdést, mi az érték az épületben, ami megőrzendő? Vajon csak a külvilágnak mutató külső homlokzata, vagy a belső térszerkezet, az épület terei által őrzött emlékek, a rengeteg építéshez felhasznált anyag, esetleg az egykori műszaki megoldások és annak emléke?

Visszatérve a Radetzky-laktanya kérdéssora, minden esetben mérlegelni kell az egyes lehetőségeket. Esetünkben se a bontást se a kiüresedett pajta épület műemlékként való hasznosítatlan megőrzését nem tartjuk jó megoldásnak. A falu életének fejlődéséhez olyan megoldásra van szükség, ami a pajták folytonos hasznosítására ad lehetőséget az igények és lakosság akár folyamatos változása mellett a jövő korokban is, valamint annak könnyen instabillá váló statikai helyzetét helyre hozza.

Radetzky-laktanya homlokzat tartó szerkezete

felmért pajta

Tervezési alap koncepció

A helyi adottságokból és a példákból okulva a pajták problémájának megoldására, olyan - a funkcionalitási, mérnöki és művészi hármasságot egyszerre képviselő - belső modulrendszer létrehozása a célunk, ami minimális módosításokkal rászabható a teljes épületállományra. Ez az épületek omladozó, rossz állapotban levő eredeti szerkezetét nem lecseréli, hanem azt megtartja és statikailag megtámasztja. Az installáció térsűrítés által emberi léptékűvé hozná az eredetileg rendeltetése miatt nagy légterű, de mára ebben a formában nehezen kihasználható pajtákat és új funkcióknak lehetőséget adva belakhatóvá tenné azokat. Lényeges, hogy a múltat ne megismételve egy célra tervezünk, hanem a szabadon alakíthatósággal a jövő kor bármilyen igényeihez alakítható legyen az épület belseje. Az installációk fából kerülnek kialakításra, a kezeletlen fa eleinte anyagában, megjelenésében és térszervezésében idegen lesz az akár több százéves eredeti szerkezeteknek, viszont ahogy a használók szépen lassan belakják a pajtát, úgy a fa installáció is folyamatosan egybe öregszik majd a többi szerkezettel.

Tér típusok

Az angol a "tér" és az "űr" szavakat ugyanúgy a "space" szóval fejezi ki, a magyarban viszont a két szó differens jelentéssel bír, ez a mi esetünkben lényeges ellentétet alkot. Az űr az üres teret jelenti, amíg a tér minőséggel rendelkezik.

A tervezéshez különböző típusú tereket vizsgáltunk egyrészt az eltérő funkcionális igények függvényében másrészt, hogy a téri karakter milyen használatot generálhat.

szabályos

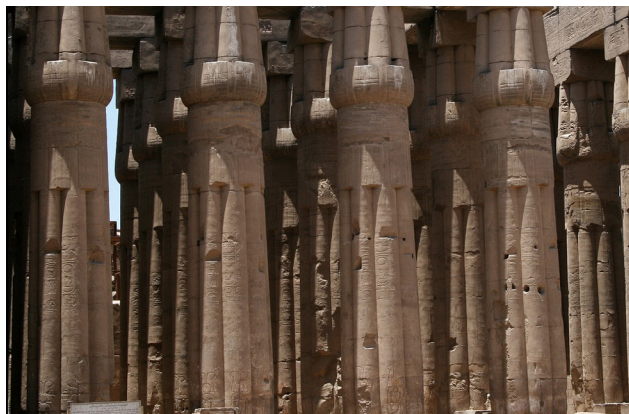
szabálytalan

sűrű

ritka

robosztus

filigrán

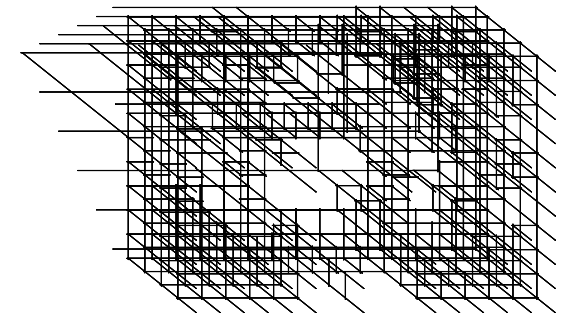
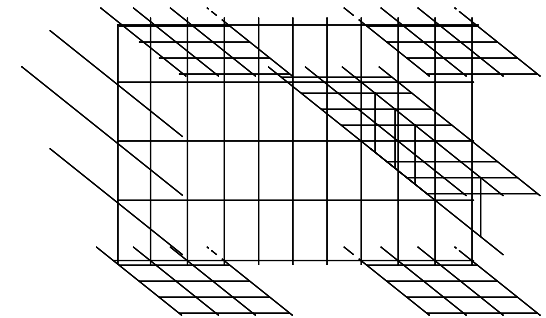
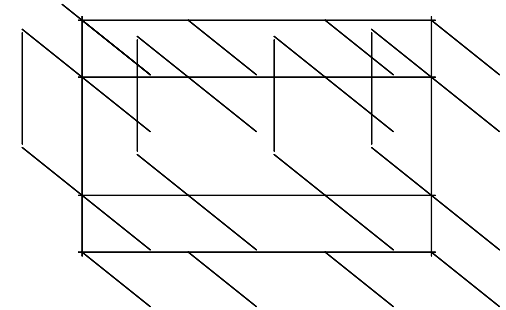
Típustervek

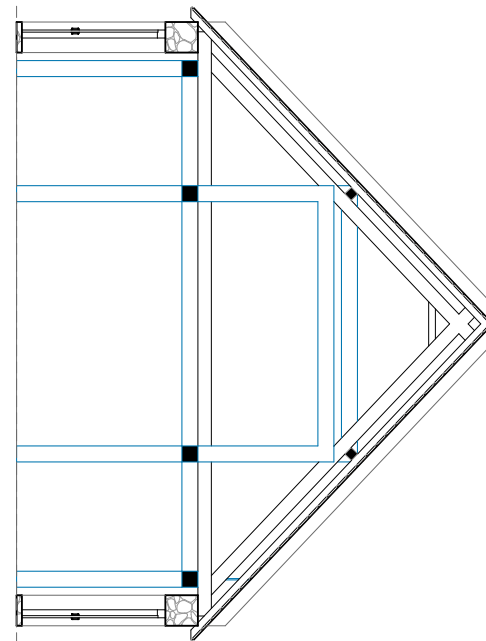
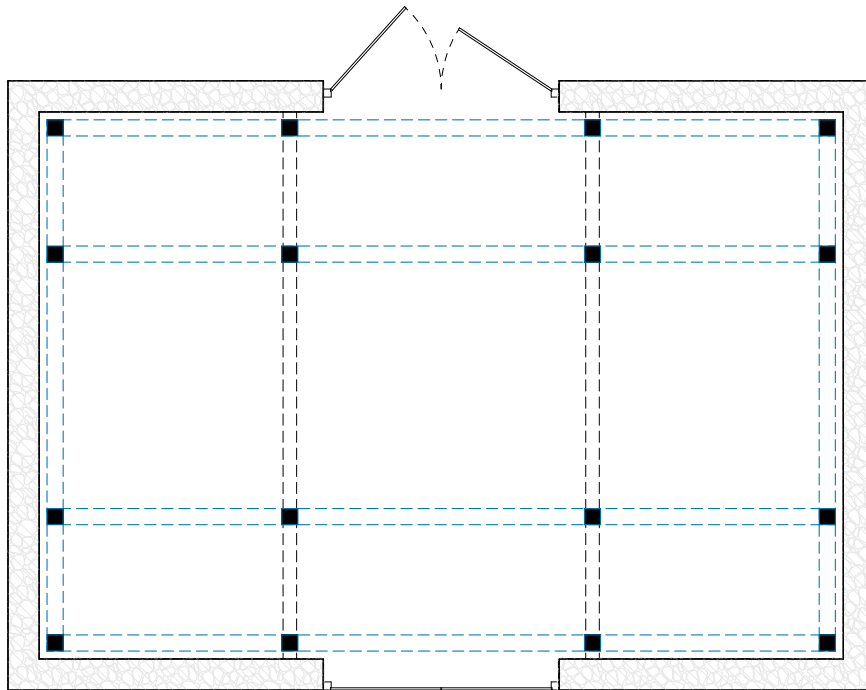
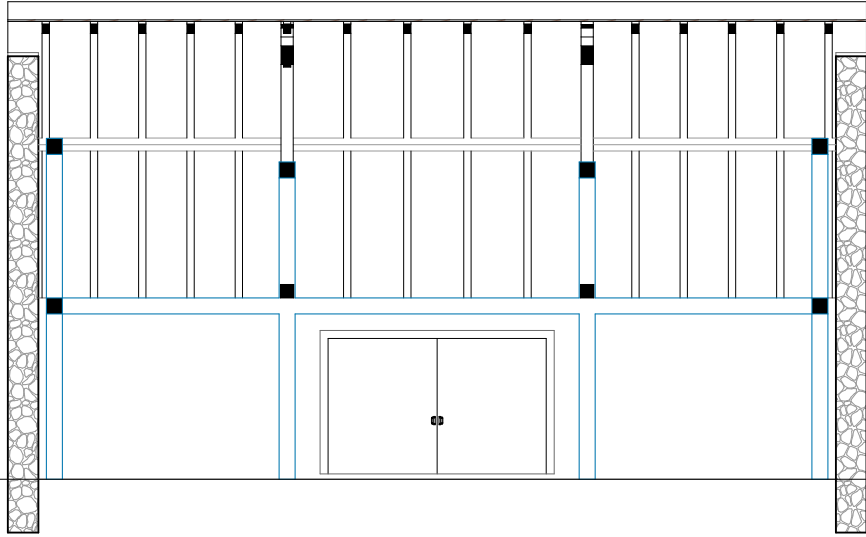
A helyszíni kutatásokból következtetve a teljesség igénye nélkül három különböző installációt terveztünk, amelyek különböző funkcionális igényekre adaptálhatóak.

Az első megoldás tervezésekor a kikapcsolódásra és szabadidős tevékenységekre alakítható térszerkezet létrehozása volt a cél. Erre a legjobban illő tértípusnak a ritka és robosztus párost találtuk. A kevés, de nagy terhet bíró elemek segítségével könnyen stabilizálhatóak az épület terhei. A gerendák és pillérek rasztere úgy lett kialakítva, hogy a megfelelő helyeken támasszák alá a tető szerkezetét. A létrejövő térszerkezetbe pedig könnyen behelyezhetőek falak és födémek így lehetőséget adva például vendégház, iroda, műterem, szunaház létrehozására.

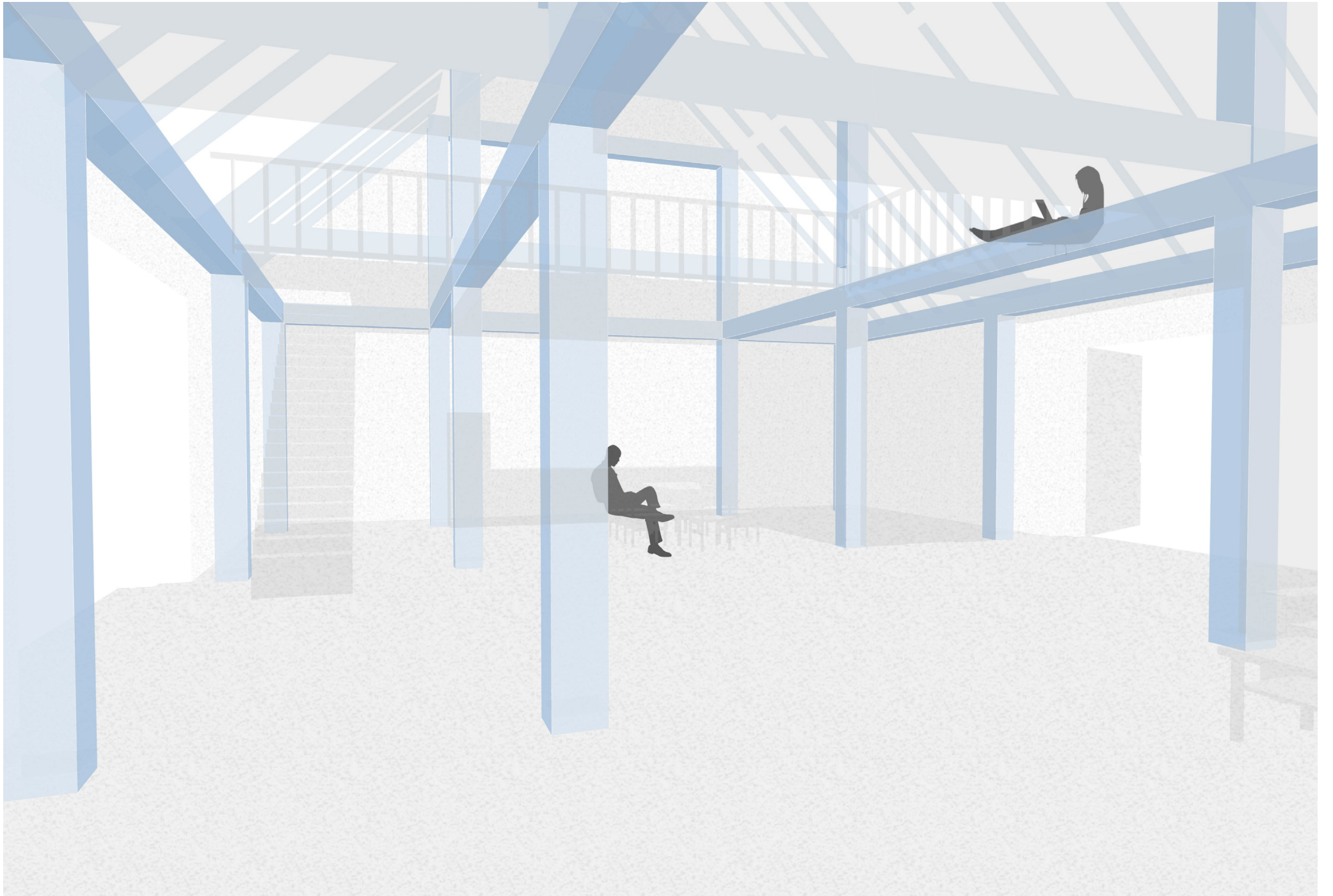
A második típus a lakó házimunkás tevékenységeit szolgálná ki. A szabályos és filigrán tértípus alkalmazásával több nagyobb, de strukturálható teret létrehozni ami kisebb módosításokkal mezőgazdasági és állattartási tevékenységeket tudna kiszolgálni, vagy raktározásra, műhelynek, esetleg garázsnak adhatna helyet.

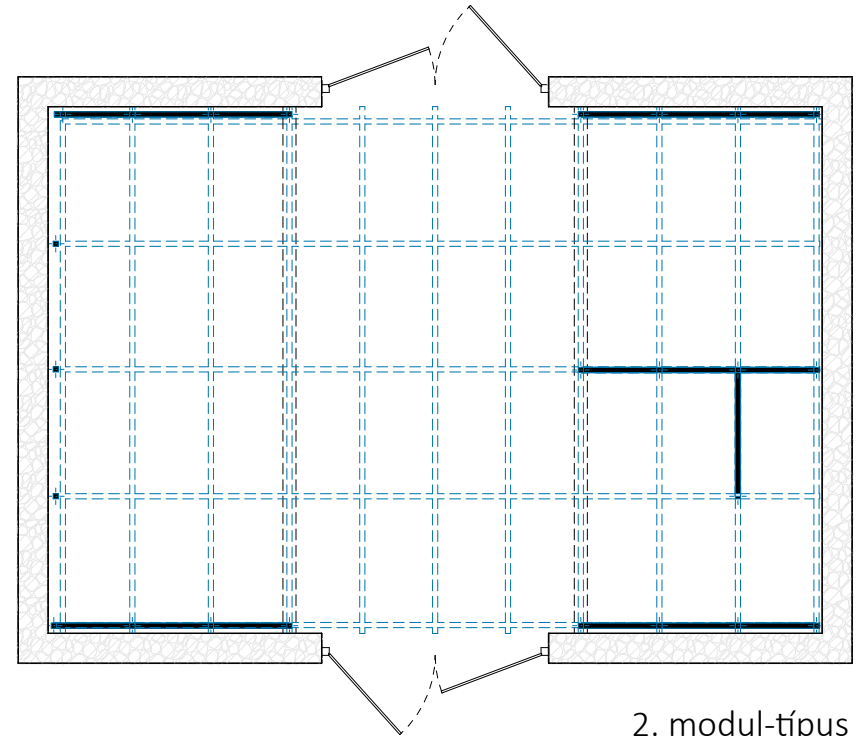
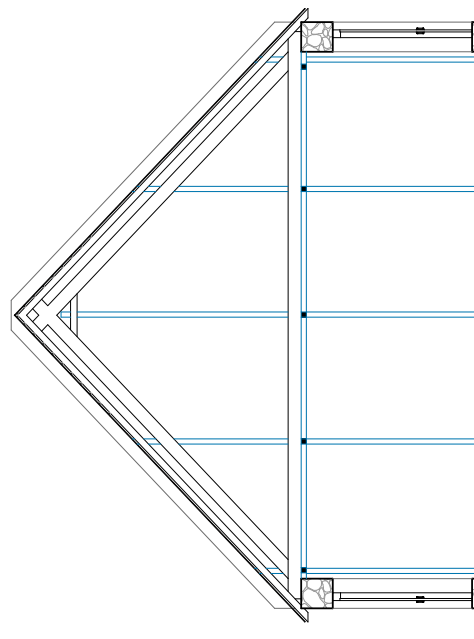
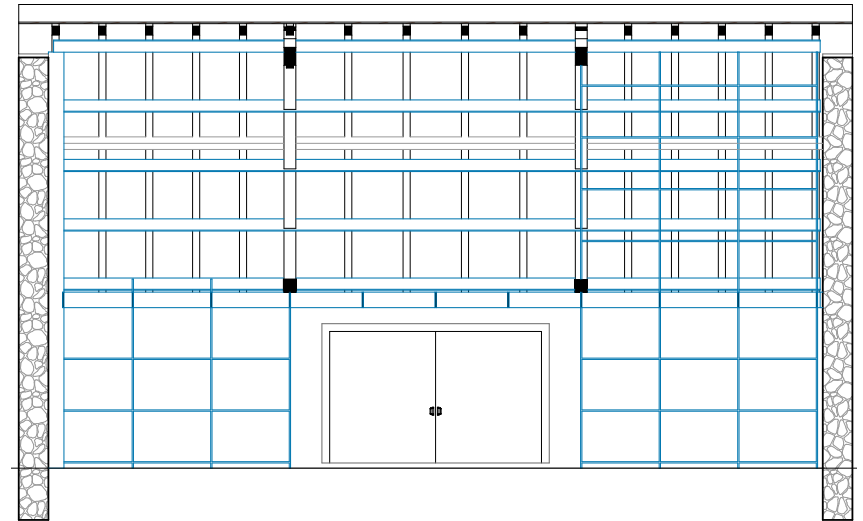
A harmadik berendezés pedig a faluban hiányzó közösségi igényeket szolgálná ki. Ebben az esetben a cél a játékos, változatos berendezhetőség volt. A szabálytalan és sűrű tértípus alkalmazása izgalmas és változatos téri helyzeteknek ad lehetőséget. A létrehozott belül szabadabb, kívül zeg-zugos szerkezet a falu léptékéhez igazodva mini koncertek, színházi darabok, előadások, kiállítások és egyéb közösségi programoknak adna helyet. A lakók a sűrű szerkezet szabadon használhaták székként, padként, paravánként, vagy akár egy színdarab díszlete is igazítható rá.

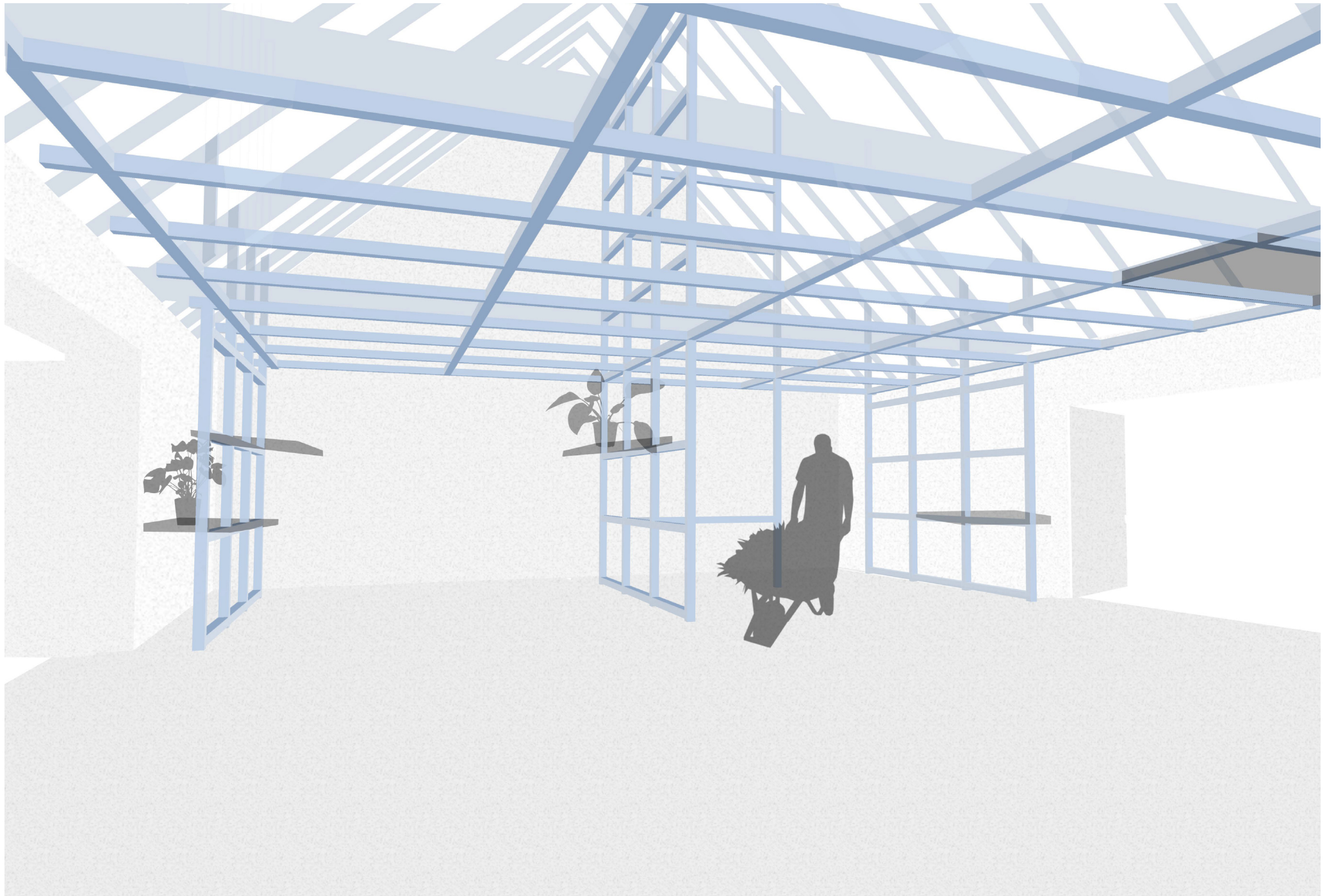

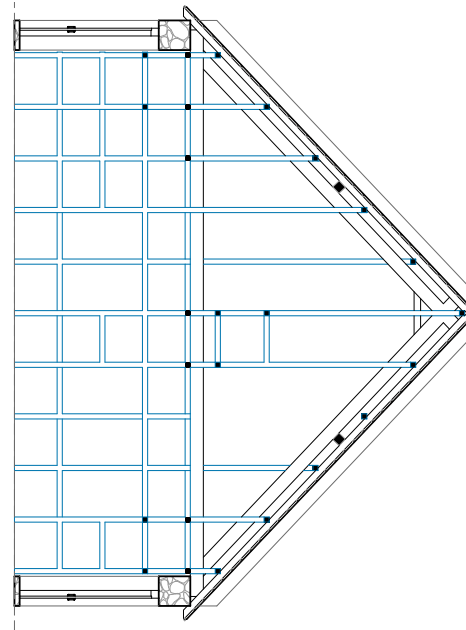
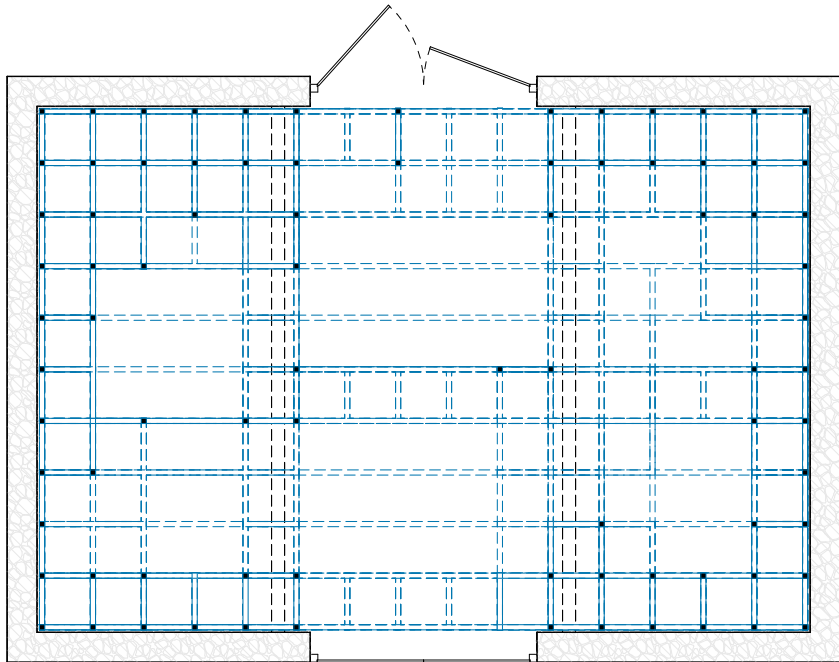
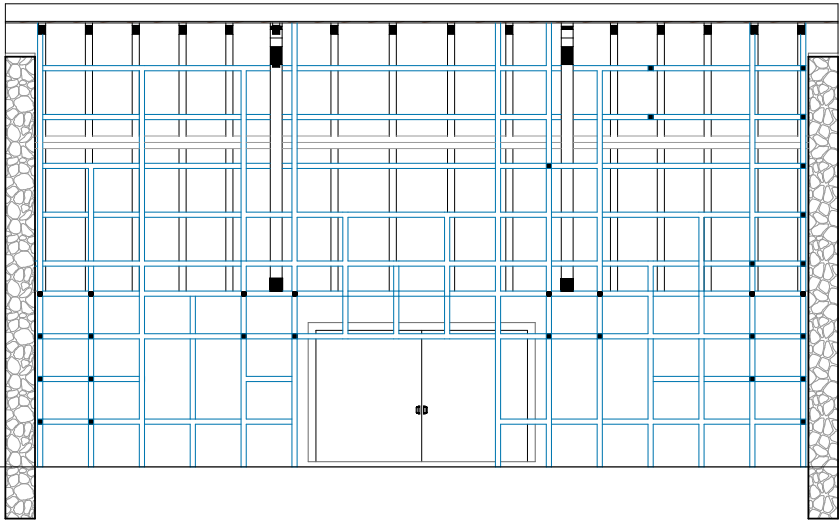
1. modul-típus

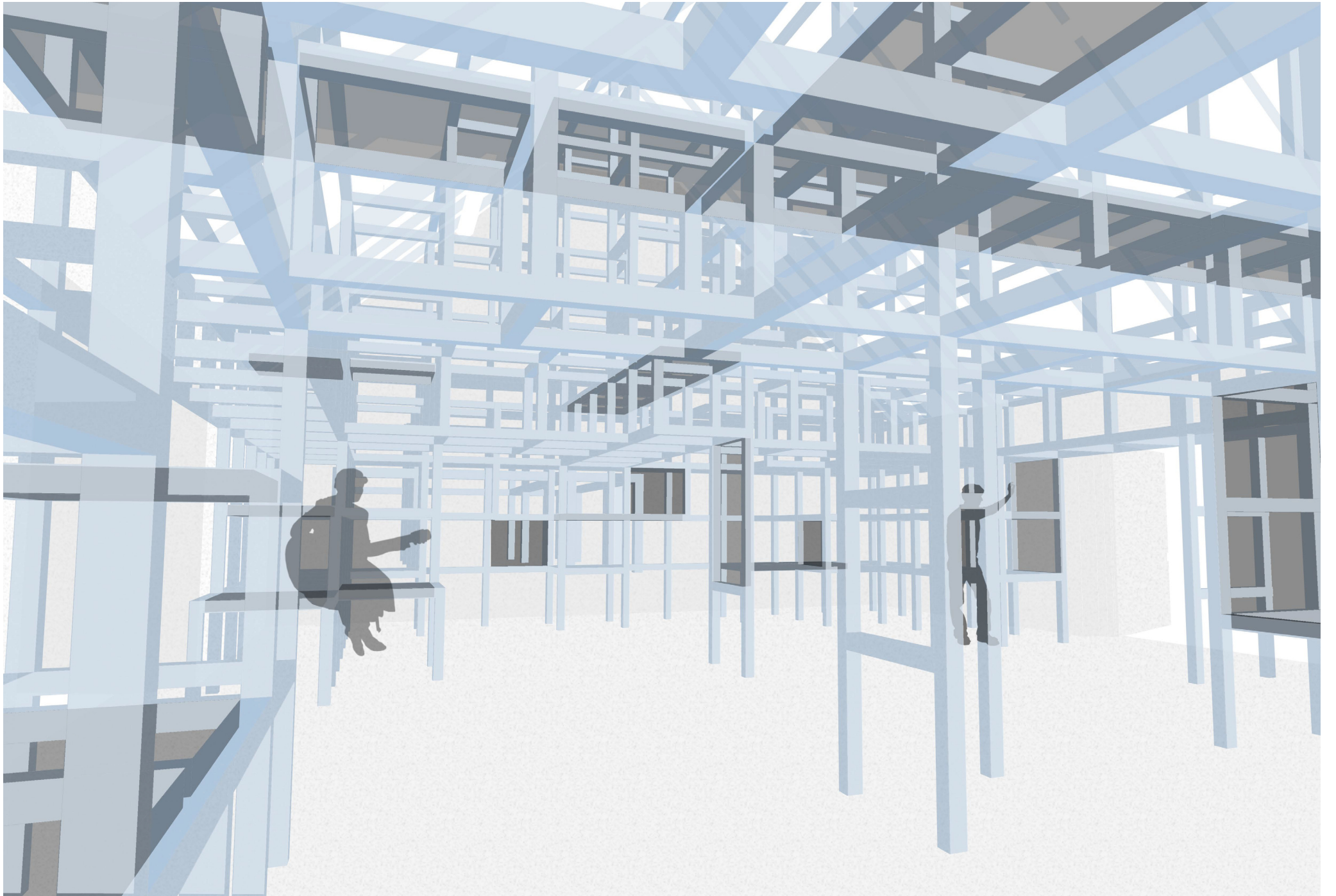

2. modul-típus

3. modul-típus

Források

Jankovics Gergő, DLA disszertáció - Az építészeti tér vizsgálata

A kör közepén installáció : Magyar Építőművészet MÉ 1994/3-4

Nyugati pályaudvar: hirado.hu,

Víztározó: hg.hu

Fujimoto pavilon: dezeen.com

Hüposztül csarnok: the-ancient-pharaohs.blogspot.com

SANAA komp kikötő: divisare.com

HATÁR/TÉR

Vöröstói modul

szerző: Kálmán Erik, Zacher Márton
konzulens: Nagy Márton Kálmán DLA
BME Lakóépítettervezési Tanszék, TDK 2021.

